

Fylkesmannen i Aust-Agder

Forslag til vern av:

Vågsdalsliane naturreservat,
Birkenes kommune

Høringsforslag - Januar 2014

Foto: Arne Heggland

HØRING AV VERNEFORSLAG FOR
VÅGSDALSLIANE NATURRESERVAT I BIRKENES KOMMUNE
AUST-AGDER FYLKE

Fylkesmannen i Aust-Agder sender med dette forslag om opprettelse av Vågsdalsliane naturreservat i Birkenes kommune på offentlig høring. Verneforslaget sendes på høring etter avtale med Miljødirektoratet.

**Uttalelser til verneforslaget og til endring av verneforskrift sendes skriftlig til
Fylkesmannen i Aust-Agder innen tirsdag 25. mars 2014**

INNLEDNING

Gjennom behandling av Stortingsmelding nr. 25 (2002-2003) sluttet Stortinget seg til Regjeringens innstilling om en kraftig opptrapping av skogvernet i Norge. Per 2009 er ca. 1,75 % av den produktive skogen i Norge vernet og dette er langt mindre enn andre land i Europa. St.meld. nr. 25 trakk opp viktige prinsipper og satsingsområder for en opptrapping av skogvernet. Blant annet at et utvidet skogvern skulle følge de faglige anbefalingene fra rapporten "Evaluerings av skogvernet i Norge" (Framstad mfl. 2002).

Frivillig vern ble i meldingen trukket fram som en viktig strategi for det framtidige skogvernet i Norge. Frivillig vern innebærer at skogeier(e) tilbyr staten vern av egen skog. Miljøvernmyndighetene vurderer tilbudet og iverksetter naturfaglige registreringer for å kartlegge verneverdier. Om det etter en slik registrering vil være aktuelt å fremme et verneforslag for det aktuelle arealet skal det gjennomføres forhandlinger med grunneier om avgrensning, verneforskrifter og økonomisk erstatning. Når staten og grunneier er kommet til enighet om disse punktene vil området gjennomgå vanlig saksbehandling i tråd med lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) av 19.06.2009.

Bevilgningen for 2014 har økt betydelig og midlene skal gi grunnlag for opprettelse av flere verneområder i løpet av 2014. Arbeidet omfatter både frivillig vern og vern av offentlig eid grunn (Statskog og OVF).

VERNEFORM

Skogområder som inngår i ordningen med frivillig vern skal normalt fredes som naturreservat, jf. naturmangfoldloven § 37.

NATURFAGLIGE REGISTRERINGER

Vågsdalsliane naturreservat er beskrevet i frivillig-vern rapport publisert i skogdatabasen NARIN (<http://www.borchbio.no/narin/>) i 2010. Arne Heggland har stått for feltarbeid og rapportering.

I rapporten beskrives naturgrunnlag, vegetasjon, skogstruktur og påvirkning, og det gis beskrivelse, avgrensning og verdivurdering av kjerneområder. Samlet verdi for området gis med utgangspunkt i vurdering av en rekke kriterier som urørthet, død ved, forekomst av gamle trær, variasjon, rikhet, arrondering og forekomst av sjeldne og trua arter.

En oppsummering av de naturfaglige registreringene gis under presentasjonen av området nedenfor i dette skriv. Vurderingen om å ta det foreslåtte området videre baseres på antallet kjerneområder med sine kvaliteter, arealomfang og arrondering.

Vågsdalsliane bidrar i stor grad til å oppfylle flere mangler påpekt ved skogvernet (Framstad mfl. 2002, 2003). Av generelle mangler yter området et viktig bidrag til punktet "gjenværende, forholdsvis intakte områder av lavereliggende skog i nemoral, boreonemoral og sørboreal vegetasjonssone". Deler av området er relevant i forhold til den generelle mangelen "gjenværende, forholdsvis intakte forekomster av rike skogtyper..." (edellauvskog) (Heggland 2010).

ØKONOMISK ERSTATNING

Bestemmelser om erstatning for naturreservater er gitt i naturmangfoldloven av 19.06.2009 §§ 50 og 51. Etter § 50 fastsettes erstatningen for tap i igangværende bruk i samsvar med utmålingsreglene i lov 6. april 1984 nr. 17 om vederlag ved overføring av fast eiendom (ekspropriasjonserstatningslova). Ved anvendelsen av nevnte lov § 10 er det tidspunktet for vernevedtaket som skal legges til grunn. § 51 sier at Staten senest ett år etter at vernevedtaket ble truffet skal gi tilbud om erstatning etter § 50 til en eier eller rettighetshaver som har fremsatt skriftlig krav om dette innen fire måneder fra vernevedtaket. Videre skal skjønnnet holdes etter reglene i lov 1. juni 1917 nr. 1 om skjønn og ekspropriasjonssaker (skjønnssprosessloven) og reglene i dette ledd, jf. § 51.

Ved frivillig vern skal det inngås avtaler med berørte grunneiere før området kan vernes, og grunneierne får utbetalt avtalt erstatning umiddelbart etter vernevedtak. Det er innført en vederlagsordning for frivillig vern som innebærer at det blir utbetalt vederlag fra avtaleinngåelse og fram til vernevedtak. Vederlaget beregnes ut fra størrelsen på erstatningen.

HVA MEDFØRER VERNET?

Ved vern av skog som naturreservater legges det vekt på at det er hele økosystemet og de økologiske prosessene som skal vernes. Verneformålet impliserer at det skal skje en naturlig utvikling dvs. at de naturlige økologiske prosessene skal kunne finne sted.

Et vern vil få konsekvenser for utnyttelsen og bruken av området. Alle tiltak som kan føre til endringer av naturmiljøet vil være forbudt. Dette betyr at ulike aktiviteter som skogsdrift, økonomisk motivert skogskjøtsel, nydyrking og lignende vil være forbudt. En del tiltak vil være søknadspliktige. I fellesskap kan en i en del tilfeller finne løsninger som gjør at tiltaket ikke kommer i konflikt med verneformålet og dermed kan tillates gjennomført. For noen av de søknadspliktige tiltakene kan det gis flerårige tillatelser.

Forskrift og restriksjonsnivå

Forholdene i reservatet og uttalelser i forbindelse med lokal og sentral høring kan innebære at det gjøres tilpasninger av verneforskriften. Det er derfor av stor betydning at høringsinstansene kommer med merknader til forskriften sett i lys av forholdene i verneområdet. Mulighet for justeringer av verneforskriften må deretter vurderes opp mot hensynet til verneformålet.

HØRING OG VIDERE PROSESS

Formålet med høringen er å kaste lys over mulige konflikter knyttet til ulike interesser som kan bli påvirket av verneplanen. Etter høringen vil høringsuttalelsene bli vurdert i forhold til konfliktgrad og mulige løsninger for området. Fylkesmannen vil så sende sin tilråding om vern av området til Miljødirektoratet, inkludert oppsummering av høringsuttalelsene og forslag til eventuelle endringer. Basert på etterfølgende anbefaling fra Miljødirektoratet vil så Klima- og Miljødepartementet (KLD) gjøre nødvendige avklaringer med andre departement, og legge planen fram for regjeringa som avgjør endelig utfall av verneforslaget.

Vi oppfordrer til å komme med skriftlige uttalelser til forslaget til verneplanen, frist 25. mars 2014. Adresse: *Fylkesmannen i Aust-Agder, Miljøvernavdeling v/Arnstein K. Engemyr, Postboks 788 Stoa, 4809 Arendal* eller på e-post til postmottak@fmaa.no merket sak nr. 2009/1694 AEK.

FORSLAG TIL VERNEFORSKRIFT FOR VÅGSDALSLIANE NATURRESERVAT

Forskrift om vern av Vågsdalsliane naturreservat i Birkenes kommune i Aust-Agder fylke

Fastsatt ved kongelig resolusjonmed hjemmel i lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) § 34 jf. § 37 og § 62. Fremmet av Klima- og Miljødepartementet.

§ 1 Formål

Formålet med naturreservatet er å bevare et gammelskogsområde med sjelden intakt forekomst av til dels rik edelløvskog med mye eik. Reservatet har særskilt betydning for biologisk mangfold i form av mye død ved av ulike dimensjoner og kvaliteter og mange stående gamle og grove, dels hule, løvtrær. Viktige naturverdier er knyttet til strukturene som dannes i gammel, grovvokst eik.

Området er godt arrondert og karakteriseres av lange, bratte østvendte lier med tverrgående sprekkedaler ned mot en innlandsfjord. Skogen innehar stor treslagsvariasjon og varierende rikhet. Sprekkedalene har innslag av rike og til dels regionalt sjeldne vegetasjonstyper, mens det i høyden er arealer med fattig, skinn barskog. Grove, gamle eiker står spredt i hele området, med konsentrasjoner i flere kjerneområder. Området er rikt på død ved, særlig av osp.

§ 2 Geografisk avgrensning

Naturreservatet berører følgende gnr/bnr:
133/1, 133/2 og 134/1 i Birkenes kommune

Naturreservatet dekker et totalareal på ca. 4407 dekar.

Grensene for naturreservatet går fram av kart i målestokkdatert Klima- og Miljødepartementet De nøyaktige grensene for naturreservatet skal avmerkes i marka. Knekkpunktene skal koordinatfestes. Verneforskriften med kart oppbevares i Birkenes kommune, hos Fylkesmannen i Aust-Agder fylke, i Miljødirektoratet og i Klima- og Miljødepartementet. Det samme gjelder jordskiftekartet som lages etter grensemerking.

§ 3 Vernebestemmelser

I naturreservatet må ingen foreta noe som forringer verneverdiene angitt i verneformålet.

I naturreservatet gjelder følgende vernebestemmelser:

1. Vegetasjonen, herunder døde busker og trær, er vernet mot skade og ødeleggelse. Det er forbudt å fjerne planter og sopp (inkludert lav) eller deler av disse fra naturreservatet. Planting eller såing av trær og annen vegetasjon er forbudt.
2. Dyrelivet, herunder reirplasser og hiområder, er vernet mot skade, ødeleggelse og unødig forstyrrelse. Utsetting av dyr er forbudt.
3. Området er vernet mot ethvert tiltak som kan endre naturmiljøet, som f.eks. oppføring av bygninger, anlegg, gjerder, andre varige eller midlertidige innretninger, parkering av campingvogner, brakker e.l., framføring av luftledninger, jordkabler,

kloakkledninger, bygging av veier, drenering eller annen form for tørrlegging, uttak, oppfylling og lagring av masse, utføring av kloakk eller andre konsentrerte forurensningstilførsler, henleggelse av avfall, gjødsling, kalking eller bruk av kjemiske bekjempingsmidler. Forsøpling er forbudt. Opplistingen av tiltak er ikke uttømmende.

4. Bruk av naturreservatet til telteirer, idrettsarrangementer eller andre større arrangementer er forbudt.

§ 4 Generelle unntak fra vernebestemmelsene

Vernebestemmelsene i § 3 annet ledd er ikke til hinder for:

1. Sanking av bær og matsopp.
2. Jakt, fangst og fiske i samsvar med gjeldende lovverk.
3. Skadefelling av store rovdyr i samsvar med gjeldende lovverk.
4. Beiting.
5. Bålbrenning med medbrakt ved.

§ 5 Regulering av ferdsel

All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner.

I naturreservatet gjelder følgende bestemmelser om ferdsel:

1. Motorisert ferdsel til lands og til vanns er forbudt, herunder start og landing med luftfartøy.
2. Bruk av sykkel, hest og kjerre samt ridning er forbudt.

§ 6 Generelle unntak fra ferdselsbestemmelsene

Ferdselsbestemmelsene i § 5 annet ledd er ikke til hinder for:

1. Gjennomføring av militær operativ virksomhet og tiltak i forbindelse med ambulanse-, politi-, brannvern-, rednings- og oppsynsvirksomhet, samt gjennomføring av skjøtsels- og forvaltningsoppgaver som er bestemt av forvaltningsmyndigheten. Unntaket gjelder ikke øvingskjøring.
2. Nødvendig motorferdsel i forbindelse med uttransport av syke og skadde bufe. Kjøretøy som benyttes skal være skånsomt mot markoverflaten. Det skal gis melding til ansvarlig oppsyn for verneområdet i forkant av kjøring.
3. Nødvendig uttransport av felt elg og hjort med lett beltekjøretøy som ikke setter varige spor i terrenget.

§ 7 Spesifiserte dispensasjonsbestemmelser

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi dispensasjon til:

1. Avgrenset bruk av naturreservatet for aktiviteter nevnt i § 3 nr. 4.
2. Istandsetting, vedlikehold og skjøtsel av kulturminner.
3. Tiltak i forbindelse med forvaltning av vilt og fisk.

§ 8 Generelle dispensasjonsbestemmelser

Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra forskriften dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig, jf. naturmangfoldloven § 48.

§ 9 Skjøtsel

Forvaltningsmyndigheten, eller den forvaltningsmyndigheten bestemmer, kan iverksette tiltak for å opprettholde eller oppnå den natur- eller kulturtilstand som er formålet med vernet i henhold til naturmangfoldloven § 47.

§ 10 Forvaltningsplan

Det kan utarbeides forvaltningsplan med nærmere retningslinjer for forvaltning av naturreservatet. Forvaltningsplanen kan inneholde nærmere retningslinjer for gjennomføring av skjøtsel.

§ 11 Forvaltningsmyndighet

Miljødirektoratet fastsetter hvem som skal ha forvaltningsmyndighet etter denne forskriften.

§ 12 Ikrafttredelse

Denne forskriften trer i kraft straks.

Generelle kommentarer til verneforskriften

Under følger generelle kommentarer om hva vernet vil innebære av restriksjoner til enkelte punkter i forslag til forskrift:

Inngrep

Tiltak som kan endre naturmiljøet er forbudt i naturreservater. Dette innbefatter anlegg av ulike slag (midlertidig eller faste), men også tiltak som drenering, kalking og gjødsling.

Fylkesmannen vil i hvert enkelt tilfelle vurdere hvilke stier som skal kunne vedlikeholdes.

Plan og bygningslovens bestemmelser gjelder i tillegg til disse bestemmelser, men det kan ikke gis tillatelse ut over det vernereglene fastsetter.

Plantelivet

Det er lagt opp til en generell plantelivsfredning, men det er gjort unntak for plukking av bær og matsopp.

Generelt vil det være et hogstforbud innenfor lokalitetene. Skjøtsel i henhold til godkjent forvaltningsplan vil være unntatt et slikt forbud.

Beiting vil fortsatt være tillatt.

Dyrelivet

Det er lagt opp til en generell fugle- og dyrelivsfredning. Det er likevel åpnet for jakt, fangst og fiske i medhold av de lovverkene som regulerer dette.

Ferdsel

Ferdseil til fots og på ski er tillatt. Ut fra en generell vurdering av faren for forstyrrelser og slitasje på markvegetasjonen, er ridning, bruk av hest og kjerre og bruk av sykkel forbudt utenom eksisterende veier og stier.

Bruk av naturreservatet til idrettsarrangementer eller andre større arrangementer vil være forbudt. Noen få telt eller en skoleklasse er ikke vurdert som større arrangementer. Det kan gis tillatelse til avgrenset bruk av reservatet i undervisningssammenheng. Eksempler på brukere vil her være lag og foreninger, universitet, skoler eller andre institusjoner.

Motorferdseil

All motorisert ferdsel er forbudt, med et generelt unntak for bruk av lett terrengkjørende beltekjøretøy for uttransport av felt hjortevilt og nødvendig motorferdsel i forbindelse med uttransport av syke og skadde bufe.

Lov om motorferdsel i utmark og vassdrag gjelder i tillegg til disse bestemmelsene, men gir ikke tillatelse ut over det vernereglene fastsetter. Det kan være tilfeller hvor det også må innhentes tillatelser etter lov om motorferdsel i utmark og vassdrag. Verneforskriften endrer ikke grunneieres rett til å nekte/regulere motorferdsel på egen grunn.

Forvaltningsplan

Verneformålet er knyttet opp til vern av alt naturlig dyre- og planteliv. Området skal i størst mulig grad sikres fri utvikling uten inngrep. Det er per i dag begrenset behov for å utarbeide en forvaltningsplan.

Forvaltning av områder innebærer også at det kan legges til rette for en kanalisert ferdsel slik at området ikke forstyrres eller slites ned.

Etter et eventuelt vedtak om vern av området som er foreslått i dette verneplanutkastet, vil områdets grenser bli merket i marka med standardiserte grensemerker og skilt. Det kan også bli satt opp informasjonstavler om gjeldende verneforskrift og avgrensning av området. Oppsynsordning for reservatet vil etableres i samarbeid med Statens Naturoppsyn Bykle.

Generelle dispensasjonsregler

Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra forskriften dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig, jf. naturmangfoldloven § 48.

Etter naturmangfoldloven § 48 skal det i avveiningen mellom øvrige vesentlige samfunnsinteresser og hensynet til verneområdet legges vekt på verneområdets betydning for det samlede nettverket av verneområder og om et tilsvarende verneområde kan etableres eller utvikles et annet sted. Tiltakshaveren kan pålegges å bære rimelige kostnader ved ivaretagelsen, opprettelsen eller utviklingen av et slikt tilsvarende område.

Forvaltningsmyndighet

Fylkesmannen har tradisjonelt vært tillagt forvaltningsansvaret for verneområder i Norge. Miljødirektoratet er delegert myndighet fra Klima- og Miljødepartementet til å fastsette hvem som skal være forvaltningsmyndighet for områder vernet etter naturmangfoldloven.

AREAL OG PLANSTATUS

Verneforslaget omfatter ca. 4407 daa. Lokaliteten er i kommuneplanens arealdel avsatt som Landbruks- Natur- og Friluftsområde (LNF-område).

SKOGBRUK

Tabellene under gir skogbruksopplysninger om ca. skogareal, tilvekst og volum for det foreslåtte verneområdet i Vågsdalsliane.

Total areal (daa)	Produktiv skog (daa)	Myr (daa)	Skrapskog (daa)	Annet areal (daa)	Total kubikkmasse (m ³)	Tilvekst (m ³ /år)
4407	2817	162	449	979	32848	577

ANDRE INTERESSER

Miljøvern avdelingen er ikke kjent med at det er knyttet andre interesser til området.

VERNEPROSESSEN

Kunngjøring av verneplanen

Formell oppstart av verneplanen for Vågsdalsliane naturreservat ble kunngjort i Agderposten 26.10.2013 og Birkenesavisa 30.10.2013, samt i brev til grunneierne og aktuelle foreninger og lag datert 17.10.2013.

Kommentarer/merknader i etterkant av oppstartmeldingene

Følgende kommentar ble mottatt i etterkant av oppstartmeldingen:

- Statens vegvesen Region Sør har ingen merknader til oppstartmeldingen da verneplanområdet ikke berører deres ansvarsområde.

Saksbehandling

Naturfaglige registreringer:	august 2009 og september 2010
Forhandlinger:	gjennomført vinteren/våren 2013

Verneplanens omfang

Navn:	Vågsdalsliane naturreservat
Kommune:	Birkenes
Totalareal:	4407 dekar
Areal prod. skog:	2817 dekar
Verneverdi:	***

OMRÅDEBESKRIVELSE

LOKALITET: **Vågsdalsliane naturreservat**

KOMMUNE: Birkenes

FYLKE: Aust-Agder

KARTBLAD M711: 1512 II

UTM-KOORDINATER (sentralt): 32V 6493537 453546

VERNEVERDI: *** (nasjonal verdi)

VEGETASJONSSONE: Boreonemoral

HØYDE OVER HAVET: 161- 388 m.o.h.

AREAL: ca. 4407 dekar

AVGRENSNING OG ARRONDERING

Det undersøkte området representerer hele spennet fra vassdrag og opp til vannskillet som ligger flere hundre meter høyere. Området omfatter nesten 3 kilometer med veiløse fjordlier (grenser til Kolstraumfjorden). Arronderingen er m.a.o. meget god. Med tanke på at dette er et relativt lavtliggende område med høyt innslag av varmekjære treslag og mange delområder med rik, verdifull vegetasjon, vurderes arealomfanget også som svært bra.

Flere av de 13 avgrensede kjerneområdene har svært høye naturverdier og områdene domineres av følgende naturtyper; gammel fattig edellauvskog (eikeskog), rik edellauvskog (alm-lindeskog, noe lavurteikeskog), gammel lauvskog (ospeskog) og rik blandingsskog i lavlandet (boreonemoral blandingsskog).

SKOGSTRUKTUR/PÅVIRKNING

I sum kan det aller meste av det undersøkte området beskrives som et gammelskogs-område. Sjøktningen varierer mye samtidig som det forekommer store furu/ospedominerte partier som er temmelig énetasjet (naturlig dårlig sjiktet). Det er først og fremst i litt rikere blandingsskogspartier sjøktningen virkelig er god.

Hele området har vært utsatt for store uthogster på eik. Det er tett mellom eikestubbene i så og si hele området. Et tydelig trekk i området er at de mest fjordnære og lettest tilgjengelige delene av sprekkeleiene er sterkest påvirket av uthogst, mens grove og gamle trær er vanligere oppover i sluktene (særlig på kantene) eller på utilgjengelige "hyller". Den store forekomsten av osp er trolig (i alle fall delvis) et resultat av suksesjon etter hogst på eik, selv om skogen også under fri utvikling i dette området sikkert ville inneholde en god del osp. Naturlig suksesjon etter kulturpåvirkning har m.a.o. drevet likevekten i retning av større ospeinnslag. Osp er i dag et viktig treslag så og si i hele det undersøkte området. Ospeskogen når raskt en oppløsningsfase selv i blåbærskog. Dette gir seg utslag i at selv fattige skogtyper har høy konsentrasjon av dødt trevirke. Totalt er det store mengder gadd og læger av osp i området, og dette vurderes å være en viktig naturkvalitet i Vågsdalsliane. Mange steder i området står det grov osp (både holtvis og som enkelt trær).

Selv om dekningen av eik er redusert, er allikevel forekomsten av grov, gammel eik i en regional sammenheng høy. Grove gamle eiker står spredt i hele området, med viktige konsentrasjoner i flere kjerneområder. Mange gamle eiker står på grunnlendt, fattig mark og

vil aldri oppnå “eikekjempe”- dimensjoner, men stagnere på mellom 50 og 60 cm. Dersom en også inkluderer disse, kommer en opp i et anselig totalantall for grove, gamle eiker.

Grove gamle trær og nøkkelementer av en rekke løvtreslag finnes i området. Grov, gammel furu ble sjelden observert, men forekommer både i toppområdet og i de mange stupbratte og utilgjengelige skrentene. Gran spiller en underordnet økologisk rolle i området, noe som skiller dette området fra mange andre eikeskogsområder i denne delen av Aust-Agder, hvor gran er i ferd med å overta dominansen på tidligere eikemark.

ARTSMANGFOLD

Dokumentert arts mangfold plasserer seg i flere distinkte økologiske grupper:

- Skorpelav knyttet til gamle eiker: Det er særlig funn av breinål (VU- sårbar) og rustdoggnål (NT- nær truet) på barken av gamle eiker som er interessant i området. Et ubekreftet funn av skjønål (EN – sterkt truet) kan foreløpig ikke medregnes, siden det er usikkert, men vil være en god bekreftelse på de sjeldne verdiene knyttet til gammel eik i området. Signalarten vortenål ble dessuten registrert på en gammel eik. Vågsdalsliane ligger helt i utkanten av utbredelsesområdet for breinål i Norge. Flere av de gamle eikene i Vågsdalsliane har en brukbar utviklet flora av skorpelav på stammen, ofte med masseforekomst av vanligere arter som gulgrynål, vinflekklav, grønnsothål og skjellnål. En grundigere undersøkelse av de gamle eikene i området vil kunne forlenge lista over kravfulle skorpelav mye. Skorpelaven almelav (NT) er langt vanligere, og forekommer på mange 10-talls trær.
- Busk- og bladlav på stammer og i greinverket av edelløvtrær: I denne gruppa er det forekomsten av blomsterstry (VU) som er den viktigste noteringen. Arten ble funnet i 4 kjerneområder, og finnes sannsynligvis med en god totalpopulasjon i Vågsdalsliane. På stammen av mange trær er det dokumentert lavarter i lungeneversamfunnet, men slike lavsamfunn kan allikevel ikke sies å være svært godt utviklet. Oftest er det kun de aller vanligste artene som er til stede. Den gode signalarten sølvnever ble funnet i ett kjerneområde.
- Funga knyttet til eik: Til tross for brukbar forekomst av eikelæger er ruteskorpe (NT) den eneste rødlistearten blant eikenedbryterne som ble dokumentert. Den er til gjengjeld ganske hyppig. Det kan være flere årsaker til dette resultatet. Muligens er fungaen av vedboende sopp utarmet som en følge av hard uthogst på eik, hvor det i perioder kan ha vært «flaskehals»-problematikk med lokal utdøelse. Storskala trekk med reduksjon i bestander over større områder (regional utryddelse) kan også være en relevant forklaringsfaktor. Sist men ikke minst kan det finnes forekomster som ikke er oppdaget. Sammenlikner en Vågsdalsliane med andre, mindre godt utviklede områder med gammel eikeskog i regionen, ville det være rart om ikke det er livsbetingelser for flere sjeldne vedboende eikesopper her. Undersøkelsestidspunktet var kanskje også litt tidlig for å gi det fulle og hele bildet av fungaen av vedboende sopp.
- Funga knyttet til osp: Situasjonen er den samme som for eik; sammenliknet med det store antallet viktige elementer, virker dokumentert arts mangfold merkelig lavt. Av rødlisteartene er det kun et par av de hyppigste artene i kategorien “nær truet” (ospelvikjuke og tannkroneskin) som ble funnet. Den sårbare ospedig (VU) er funnet like utenfor det undersøkte området, og viser at området har forekomst av sjeldnere arter

knyttet til død osp. For ospas vedkommende kan nok undersøkelsestidspunktet være en viktig faktor, da mange av de ettårige pigg- og fingersoppene først fruktifiserer et stykke utpå høsten.

Flere artsgrupper er ikke er dekket inn av verneregistreringene, men har allikevel et høyt/meget høyt potensial innenfor området. Det er naturlig å trekke fram vedboende insekter knyttet til eik, da mange av de påviste nøkkelelementene bør være godt egnet som utklekkingssted for slike arter. Selv om disse elementene står spredt i området, er den totale forekomsten ganske høy. En annen viktig artsgruppe - markboende sopp - har dårlige betingelser på det meste av arealet, men flere av kjerneområdene kan være interessante m.h.p. denne artsgruppen.

VERNEVERDIER

Vågsdalsliane er et stort gammelskogsområde. Med tanke på at dette er et lavtliggende område med høy andel løvskog er størrelsen god. Bra størrelse og god arrondering er egenskaper som gir viktige bidrag til den høye verneverdien. Det er mulig å foreslå flere avgrensningsalternativer. Med unntak av det sørvestligste «hjørnet» er alt tilbudt areal inkludert i avgrensningen av det verneverdige området.

Større områder “innpå heia” er grunnlendte, og med fattige vegetasjonstyper som røsslyng-blokebærfuruskog og knauskog. Selv i de produktive lisidene er det ulike typer blåbærskog som dominerer. I tilknytning til sprekkedalen er det imidlertid innslag også av rike typer - inkludert typer som er meget sjeldne i regionen. Slike arealer yter viktige bidrag til verneverdien, selv om det utgjør små arealer totalt sett.

Det har vært kontinuitetsbrudd i tilførselen av gammel eik på mange lokaliteter i regionen. Kombinert med innvandring av gran og generell fragmentering gjennom hogst/treslagsskifte tilsier dette at naturverdiene knyttet til gammel eikeskog er svært truet. Det må antas at kravfulle arter som breinål (VU) og rustdoggnål (NT), som kun er funnet på en håndfull andre lokaliteter i regionen er svært truet regionalt. Dette kan også være tilfelle med mange andre arter som lever i de gamle eikeskogene i Vågsdalsliane - bl.a. for insekter (dokumentasjon mangler). Med tanke på å ivareta eikespesialister plasserer området seg blant toppsjiktet i regionen. Dess lengre sør og vest en kommer på Sørlandet, jo vanskeligere er det å finne rester av naturskogsliknende eikeskog. I så måte er Vågsdalsliane en utpost av gammel eikeskog, og derfor særlig verdifullt. Dersom området vernes, vil Vågsdalsliane utgjøre en viktig brikke i et framtidig nettverk av verneområder som kan sikre langsiktige overlevelsesmuligheter til kravfulle eikespesialister.

Vågsdalsliane bidrar til å oppfylle flere mangler påpekt ved skogvernet (Framstad mfl. 2002, 2003). Av generelle mangler yter området et viktig bidrag til punktet “gjenværende, forholdsvis intakte områder av lavereliggende skog i nemoral, boreonemoral og sørboreal vegetasjonssone”. Deler av området er relevant i forhold til den generelle mangelen “gjenværende, forholdsvis intakte forekomster av rike skogtyper...” (edellauvskog). Den generelle mangelen “Viktige forekomster av rødlistearter...” kan også vise seg å være relevant, selv om artsdokumentasjonen foreløpig er noe sparsom. M.h.p. lokale anbefalinger og prioriteringer (Øst-Norge, boreonemoral sone) yter området vesentlige bidrag til de to punktene “edellauvskog,...” (typen gammel eikeblandingsskog) og “boreal lauvskog”. Området bidrar i stor grad og på viktige punkter til å oppfylle mangelanalyser.

Vågsdalsliane skårer høyt (***) på 10 av 13 verdikriterier. Området vurderes å være nasjonalt verneverdig (***). Bedre dokumentasjon av artsinventar og en mer tydelig avklaring av områdets "hot spot" status kunne eventuelt plassere det i kategorien nasjonalt vernefullt og svært viktig (****). Foreløpig benyttes ikke denne statusen, da området ikke ansees som komplett p.g.a. gjennomgående høy andel fattige vegetasjonstyper og (fra gammelt av) sterk hogstpåvirkning i viktige skogtyper.

REFERANSER

Framstad, e., Økland, B., Bendiksen, E. Bakkestuen, V., Blom, H. & Brandrud, T. E. 2002. Evaluering av skogvernet i Norge. – NINA Fagrapport 54: 1-146

Framstad, e., Økland, B., Bendiksen, E. Bakkestuen, V., Blom, H. & Brandrud, T. E. 2003. Liste over mangler ved skogvernet. – NINA oppdragsmelding 769. 9 pp.

Heggland A. 2010. Naturverdier for lokalitet Vågsdalsliane, registrert i forbindelse med prosjekt Frivilligvern 2009. NaRIN faktaark. BioFokus, NINA, Miljøfaglig utredning.